

สรุปผลการวิจัย อภิปราย และขอเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง "การเสนอรูปแบบการจัดกิจกรรมการฝึกทักษะการวิพากษ์วิจารณ์การสอนวิชาภาษาไทย ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย" สรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความคิดเห็นของครูภาษาไทย เกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการฝึกทักษะการวิพากษ์วิจารณ์ให้นักเรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย
2. เพื่อเสนอรูปแบบการจัดกิจกรรมการฝึกทักษะการวิพากษ์วิจารณ์ในการสอนวิชาภาษาไทย ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย

วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยได้ศึกษาและรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับการฝึกทักษะการวิพากษ์วิจารณ์และการจัดกิจกรรมการฝึกทักษะการใช้ภาษาไทยจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ได้สัมภาษณ์และศึกษาข้อคิดเห็นจากผู้ทรงคุณวุฒิ ครูภาษาไทย และนักเรียนเกี่ยวกับเรื่องดังกล่าว เพื่อเป็นแนวทางในการออกแบบสอบถาม ผู้วิจัยได้สร้างแบบสอบถามสำหรับถามครูภาษาไทยชั้น 1 ชุด มีลักษณะเป็นแบบเลือกตอบ แบบมาตราส่วนประเมินค่า และแบบปลายเปิด เรื่องที่ถามเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม สภาพการจัดกิจกรรมวิพากษ์วิจารณ์วิชาภาษาไทยในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ปัญหาอุปสรรคและขอเสนอแนะในการจัดกิจกรรมวิพากษ์วิจารณ์ในการสอนวิชาภาษาไทยระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย หลังจากนั้นได้นำแบบสอบถามดังกล่าวไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน

5 ท่านตรวจแก้ไขและพิจารณาให้ขอเสนอแนะ หลังจากได้แก้ไขแบบสอบถามตาม
ที่ผู้ทรงคุณวุฒิได้เสนอแนะแล้ว ผู้วิจัยก็ได้นำไปทดลองใช้กับครูภาษาไทยที่ไม่ใช่กลุ่ม
ประชากรจำนวน 10 คน หลังจากนั้นได้นำมาแก้ไขปรับปรุงอีกครั้งหนึ่งเป็นแบบ
สอบถามฉบับสมบูรณ์ ผู้วิจัยได้ส่งแบบสอบถามไปยังกลุ่มประชากรซึ่งเป็นครูภาษาไทย
ที่สอนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายในโรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 4
จำนวน 130 คน ได้รับแบบสอบถามกลับคืนมาที่เป็นฉบับสมบูรณ์สำหรับการ
วิเคราะห์รวม 121 ชุด คิดเป็นร้อยละ 93.08

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามที่ได้รับคืนมาวิเคราะห์ข้อมูลตามวิธีการทางสถิติ
ดังนี้ ตอนที่ 1 สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่า
ร้อยละสำหรับส่วนที่เป็นแบบเลือกตอบ และวิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าเฉลี่ยมัชฌิม
เลขคณิตและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานสำหรับส่วนที่เป็นแบบมาตราส่วนประเมินค่า
ตอนที่ 2 สภาพการจัดกิจกรรมวิพากษ์วิจารณ์วิชาภาษาไทย ระดับมัธยมศึกษาตอน
ปลาย วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าเฉลี่ยมัชฌิมเลขคณิตและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
ตอนที่ 3 ปัญหาอุปสรรคและขอเสนอแนะ วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าร้อยละ
สำหรับแบบเลือกตอบ ส่วนข้อมูลที่ได้รับจากแบบปลายเปิดนำเสนอในรูปของความ
เรียงบรรยาย

สรุปผลการวิจัย

ตอนที่ 1 สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม

1.1 สถานภาพทั่วไป

ครูภาษาไทยระดับมัธยมศึกษาตอนปลายในโรงเรียนสังกัดกรม
สามัญศึกษา เขตการศึกษา 4 ส่วนใหญ่เป็นหญิง มีอายุระหว่าง 31 - 35 ปี
มีประสบการณ์ในการสอนวิชาภาษาไทยอยู่ในระหว่าง 6 - 10 ปี มีจำนวนคาบ

ที่สอนในหนังสือสัปดาห์ 16 - 20 คาบ ส่วนใหญ่สอนเฉพาะวิชาภาษาไทยเท่านั้น
หน้าที่พิเศษที่ทำนอกจากการสอน ได้แก่ การเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาและเป็นที่ปรึกษา
ชุมนุมต่างๆตามลำดับ มีครูภาษาไทยร้อยละ 14.05 ที่ทำหน้าที่เป็นหัวหน้าหมวด
วิชาภาษาไทย

1.2 ทักษะวิพากษ์วิจารณ์ของครูภาษาไทย

ทักษะวิพากษ์วิจารณ์ด้านการฟังของครูภาษาไทยอยู่ในระดับมาก
ทุกข้อ เรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยคือ การรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นที่ไม่ตรงกับทัศนะ
ของตน การนำเอาคำวิจารณ์ของผู้อื่นมาปรับปรุงตนเองอยู่เสมอ การติดตามข่าว
การเมืองทั้งในและนอกประเทศจากวิทยุโทรทัศน์ และความสามารถควบคุมอารมณ์
ได้เมื่อได้ยินผู้อื่นกล่าวคำตำหนิตน

ทักษะการพูดวิพากษ์วิจารณ์ของครูภาษาไทยที่ปฏิบัติในระดับมาก
ได้แก่ การวิพากษ์วิจารณ์ผู้แสดงหรือการแสดงระหว่างชมละครโทรทัศน์ ส่วนที่
ปฏิบัติอยู่ในระดับน้อยได้แก่ การพูดโต้แย้งหรือสนับสนุนความเห็นของผู้อื่นในที่ประชุม

ครูภาษาไทยมีทักษะการอ่านเพื่อสร้างเสริมการวิพากษ์วิจารณ์ใน
ระดับมากตามลำดับคือ การอ่านข่าวหรือบทวิจารณ์ข่าวในหนังสือพิมพ์ การอ่านหนังสือ
ที่ให้แง่คิดหรือความรู้เกี่ยวกับวิทยาการใหม่ๆ และการอ่านนวนิยายหรือเรื่องแปล

ครูภาษาไทยมีทักษะการเขียนวิพากษ์วิจารณ์อยู่ในระดับน้อยในด้าน
ต่อไปนี้คือ การเขียนบทความหรือเรื่องสั้นไปลงในวารสาร และการเขียนบันทึกประจำวัน
ส่วนที่ปฏิบัติอยู่ในระดับมากคือ การเขียนคำติชมเมื่อตรวจงานของนักเรียน

ตอนที่ 2 ความคิดเห็นของครูภาษาไทยเกี่ยวกับสภาพการจัดกิจกรรม
การฝึกทักษะการวิพากษ์วิจารณ์วิชาภาษาไทย ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย

2.1 กิจกรรมทักษะสัมพันธ์

ครูภาษาไทยเห็นว่า กิจกรรมให้ฟังแล้วพูดวิพากษ์วิจารณ์ที่ปฏิบัติ
อยู่ในระดับมากได้แก่ การให้แบ่งกลุ่มแสดงความคิดเห็นหลังจากได้ฟังการบรรยาย
จากครู การให้นักเรียนวิพากษ์วิจารณ์การอ่านทำนองเสนาะของเพื่อนในชั้น และการ
ให้นักเรียนฟังข่าวจากวิทยุโทรทัศน์แล้ววิพากษ์วิจารณ์ ส่วนกิจกรรมที่ปฏิบัติอยู่ในระดับ
น้อย ได้แก่ การจัดโต้วาทีและการซักถามแสดงความคิดเห็นของนักเรียนหลังจากการ
บรรยาย

กิจกรรมให้ฟังแล้วเขียนวิพากษ์วิจารณ์ที่นักเรียนปฏิบัติอยู่ในระดับ
น้อยได้แก่ การเขียนแก้ไขข้อบกพร่องเกี่ยวกับการใช้ภาษาในชีวิตประจำวันของเพื่อน
และสื่อมวลชน การเขียนวิเคราะห์และตัดสินใจหลังจากได้ฟังเรื่องราวหรือสถานการณ์
ต่างๆที่เป็นปัญหา การเขียนติชมหลังจากได้ฟังเพลงหรือนิทาน และการแบ่งกลุ่มช่วยกัน
เรียบเรียงคำติชมหลังการอภิปราย ส่วนกิจกรรมที่นักเรียนปฏิบัติอยู่ในระดับมากได้แก่
การเขียนวิจารณ์ผลงานที่เพื่อนนำมารายงานหน้าชั้น

กิจกรรมให้อ่านแล้วพูดวิพากษ์วิจารณ์นั้นนักเรียนปฏิบัติอยู่ในระดับ
มากทุกด้าน ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ครูและนักเรียนแลกเปลี่ยนกันถามสิ่งที่ยังสงสัย
หลังจากได้อ่าน รองลงมาคือ การแบ่งกลุ่มนักเรียนให้ไปอ่านหนังสือแล้วนำมาสนทนา
แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันในชั้น

กิจกรรมให้อ่านแล้วเขียนวิพากษ์วิจารณ์นั้นนักเรียนปฏิบัติอยู่ใน
ระดับมากเกือบทุกด้าน คือ การแบ่งกลุ่มเพื่อช่วยกันเรียบเรียงข้อความแสดงเหตุผลต่อ
เรื่องที่อ่าน เขียนสรุปหรือขยายความจากเนื้อหาที่กำหนด เขียนบทความแสดงความ
คิดเห็นเกี่ยวกับหนังสืออ่านนอกเวลาและเขียนแสดงความรู้สึกติชมต่อคำ, ข้อความ หรือ

ภาพที่กำหนดให้ ส่วนกิจกรรมที่ปฏิบัติกันในระดับน้อยได้แก่ การเขียนแสดงเหตุผลประกอบการตัดสินใจของตนเมื่อสมมติตนเป็นตัวละครในเรื่องที่เรียน

เมื่อพิจารณาจากค่าเฉลี่ยรวมของแต่ละด้านแล้วปรากฏว่า กิจกรรมทักษะสัมพันธ์ที่ให้นักเรียนปฏิบัติอยู่ในระดับมากตามลำดับ คือ ให้อ่านแล้วพูดวิพากษ์วิจารณ์ ให้อ่านแล้วเขียนวิพากษ์วิจารณ์ และให้ฟังแล้วพูดวิพากษ์วิจารณ์ ส่วนการให้ฟังแล้วเขียนวิพากษ์วิจารณ์นั้นปฏิบัติอยู่ในระดับน้อย

2.2 เนื้อหาที่นำมาจัดกิจกรรมวิพากษ์วิจารณ์วิชาภาษาไทย

ครูภาษาไทยเห็นว่าเนื้อหาที่นำมาวิพากษ์วิจารณ์นั้นมีด้านที่นำมาใช้ในระดับมากเรียงตามลำดับค่าเฉลี่ยคือ การวิพากษ์วิจารณ์ตัวละครหรือบุคคลที่นักเรียนรู้จัก คุณค่าของบทประพันธ์ หนังสืออ่านนอกเวลา การใช้ภาษาของสื่อมวลชน ข่าวและเหตุการณ์ในชีวิตประจำวัน และคุณค่าของรายการบันเทิงชนิดต่างๆ เช่น ภาพยนตร์ ละครโทรทัศน์ เพลง เป็นต้น ส่วนเนื้อหาที่นำมาใช้วิพากษ์วิจารณ์ในระดับน้อยคือ เนื้อหาในแบบเรียน วิธีสอนของครู การวิพากษ์วิจารณ์เพื่อนในชั้น และการวิพากษ์วิจารณ์ตนเอง

2.3 แหล่งที่มาของกิจกรรมวิพากษ์วิจารณ์วิชาภาษาไทย

ครูภาษาไทยเห็นว่าแหล่งที่มาของกิจกรรมวิพากษ์วิจารณ์ที่นำมาปฏิบัติในระดับมากตามลำดับคือ ครูนำมาจากกิจกรรมท้ายบทเรียน ครูคิดขึ้นเอง และครูกับนักเรียนช่วยกันคิดขึ้น ส่วนแหล่งที่นำมาใช้น้อยคือ นักเรียนช่วยกันคิดขึ้นเอง

2.4 หลักวิชาที่นำมาใช้ในการส่งเสริมการจัดกิจกรรมวิพากษ์วิจารณ์วิชาภาษาไทย ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย

ครูภาษาไทยเห็นว่าหลักวิชาที่ครูนำมาใช้เพื่อส่งเสริมการจัดกิจกรรมวิพากษ์วิจารณ์วิชาภาษาไทยนั้นมีด้านต่างๆซึ่งอยู่ในระดับมากตามลำดับ ได้แก่ เหตุการณ์

ในชีวิตประจำวัน วิชาวรรณคดีวิจารณ์ หลักศีลธรรมในพุทธศาสนาและศาสนา
อื่นๆ และวิชาสังคมศึกษา ส่วนหลักวิชาที่นำมาใช้น้อยได้แก่ เนื้อหาวิชาศิลป
ศึกษา ภาษาต่างประเทศ วิชาปรัชญา การแก้ปัญหาด้วยวิธีวิทยาศาสตร์
วิชาตรรกวิทยา และ นาฏการประเภทต่างๆ

ตอนที่ 3 ปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะของครูภาษาไทยในการ
จัดกิจกรรมวิพากษ์วิจารณ์วิชาภาษาไทย ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย

3.1 ปัญหาอุปสรรคในการจัดกิจกรรมวิพากษ์วิจารณ์

ครูภาษาไทยมากที่สุดคือร้อยละ 69.42 มีความเห็นว่า
อุปสรรคสำคัญของการจัดกิจกรรมวิพากษ์วิจารณ์วิชาภาษาไทยคือ นักเรียนไม่มี
ความมั่นใจในตนเองทำให้ไม่กล้าแสดงออก รองลงมาร้อยละ 56.20 เห็นว่า
เนื้อหาที่จะต้องเรียนมีมากเกินไปจนไม่มีเวลาทำกิจกรรมวิพากษ์วิจารณ์ ส่วนปัญหา
ด้านอื่นๆได้แก่ นักเรียนไม่ชอบอ่านศึกษาค้นคว้าเท่าที่ควร ทำให้ขาดแนวความคิด
ที่จะวิพากษ์วิจารณ์ ครูยังขาดทักษะการวิพากษ์วิจารณ์และยังขาดแนวทางในการ
จัดกิจกรรมวิพากษ์วิจารณ์ ลักษณะข้อสอบที่เน้นแบบปรนัยมากเกินไปทำให้ขาดการ
แสดงความคิดวิพากษ์วิจารณ์ เป็นต้น

3.2 ข้อเสนอแนะในการจัดกิจกรรมวิพากษ์วิจารณ์

ครูจะต้องหาวิธีการต่างๆ เพื่อช่วยให้นักเรียนอยากที่จะ
วิพากษ์วิจารณ์ ครูจะต้องใจกว้างยอมรับความคิดเห็นที่แตกต่างออกไป ไม่รีบสรุป
สิ่งใดสิ่งหนึ่งเร็วเกินไปถ้ายังไม่ได้ตรวจสอบหรือมีเหตุผลสนับสนุนไม่เพียงพอ
ครูต้องวิพากษ์วิจารณ์ให้ดูเป็นตัวอย่างและสร้างบรรยากาศของการวิพากษ์วิจารณ์
พยายามสร้างเสริมประสบการณ์ของนักเรียนให้กว้างขวางและเปิดโอกาสให้แสดง
ความคิดอย่างอิสระ ก่อนวิพากษ์วิจารณ์ควรจะได้มีการกำหนดประเด็นและเกณฑ์
ในเรื่องนั้นๆให้ชัดเจนก่อน มีการกระตุ้นโดยการให้วิพากษ์วิจารณ์เป็นกลุ่มย่อย

และใช้เทคนิคการถามตอบเพื่อให้มีการโต้ตอบความคิดของกันและกัน ควรจะได้มีการเพิ่มเวลาเรียนให้มากขึ้นเพื่อจะได้มีเวลาพอที่จะทำกิจกรรมวิพากษ์วิจารณ์หรือไม่ก็ควรหาเวลานอกคาบเรียนให้นักเรียนได้มีโอกาสฝึกฝนการวิพากษ์วิจารณ์ให้มากที่สุดเท่าที่จะกระทำได้

อภิปรายผล..

ผู้วิจัยได้นำผลของการวิจัยที่ได้วิเคราะห์แล้วมาอภิปรายผลดังต่อไปนี้

1. ทักษะวิพากษ์วิจารณ์ของครูภาษาไทย

เมื่อพิจารณาทักษะวิพากษ์วิจารณ์ของครูภาษาไทยในแต่ละด้านแล้ว จะเห็นได้ว่า ครูภาษาไทยมีทักษะวิพากษ์วิจารณ์ในด้านการรับรู้คือ การฟังและการอ่านอยู่ในระดับมากทุกข้อทั้งสองด้าน ส่วนทักษะในด้านการแสดงออกโดยการพูดวิพากษ์วิจารณ์นั้น ครูภาษาไทยวิพากษ์วิจารณ์ผู้แสดงหรือการแสดงระหว่างชมละครโทรทัศน์อยู่ในระดับมาก แต่พูดโต้แย้งหรือสนับสนุนความเห็นของผู้อื่นในที่ประชุมในระดับน้อย สำหรับการเขียนวิพากษ์วิจารณ์นั้น ครูภาษาไทยเขียนบทความและบันทึกประจำวันอยู่ในระดับน้อย แต่เขียนติชมเมื่อตรวจงานของนักเรียนอยู่ในระดับมาก ผลดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าครูภาษาไทยมีทักษะวิพากษ์วิจารณ์ในด้านการรับรู้อยู่ในขั้นดี แต่ทักษะการแสดงออกคือการพูดและเขียนวิพากษ์วิจารณ์นั้น ครูภาษาไทยยังบกพร่องอยู่ในบางด้านโดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านที่จำเป็นต้องแสดงเหตุผลประกอบอย่างหนักแน่นและเป็นทางการ ✘ การฝึกให้นักเรียนแสดงออกและวิพากษ์วิจารณ์นั้น หากครูเองก็ยังไม่อาจทำเป็นตัวอย่างได้ก่อน ครูก็ไม่สามารถชี้แนวทางหรือกระตุ้นให้นักเรียนได้ ✘

2. สภาพการจัดกิจกรรมการฝึกทักษะการวิพากษ์วิจารณ์วิชาภาษาไทย

2.1 กิจกรรมทักษะสัมพันธ์

การวิพากษ์วิจารณ์โดยใช้กิจกรรมกลุ่มนั้นปรากฏว่า การแบ่งกลุ่มแสดงความคิดเห็นหลังจากได้ฟังการบรรยาย การแบ่งกลุ่มให้ไปอ่านหนังสือแล้วนำมาแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และ การแบ่งกลุ่มช่วยกันเรียบเรียงข้อความแสดงเหตุผลต่อเรื่องที่อ่าน กิจกรรมดังกล่าวนี้นักเรียนปฏิบัติอยู่ในระดับมาก แต่การแบ่งกลุ่มช่วยกันเรียบเรียงคำติชมหลังการอภิปรายนั้นปฏิบัติอยู่ในระดับน้อย แสดงให้เห็นว่า การแบ่งกลุ่มวิพากษ์วิจารณ์โดยการให้ฟังแล้วพูด อ่านแล้วพูด และอ่านแล้วเขียน นักเรียนได้ปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ส่วนการแบ่งกลุ่มวิพากษ์วิจารณ์โดยให้ฟังแล้วเขียนปฏิบัติอยู่ในระดับน้อย

และเมื่อพิจารณาค่าเฉลี่ยรวมของกิจกรรมทักษะสัมพันธ์ในแต่ละด้านก็ปรากฏผลตรงกับกรแบ่งกลุ่มวิพากษ์วิจารณ์ดังกล่าวข้างต้นคือ กิจกรรมฟังแล้วพูด กิจกรรมอ่านแล้วพูด และกิจกรรมอ่านแล้วเขียน ปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ส่วนกิจกรรมฟังแล้วเขียนปฏิบัติอยู่ในระดับน้อย แสดงให้เห็นว่าเมื่อนักเรียนได้ฟังเรื่องราวต่างๆ แล้ว ครูจะให้นักเรียนพูดวิพากษ์วิจารณ์มากแต่เขียนวิพากษ์วิจารณ์น้อย กิจกรรมการพูดวิพากษ์วิจารณ์นั้นโดยเฉลี่ยแล้วปฏิบัติกันมากหลังจากได้ฟังและได้อ่าน ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของนิศยา ศรีปัดดา (2522) และมาลี อุนอก (2520) ซึ่งพบว่าวิธีสอนที่อาจารย์ส่วนใหญ่ใช้คือ อาจารย์อ่าน อธิบายเนื้อหาในบทเรียนแล้วซักถาม นอกจากนั้น โจเซฟ เจ. โฟลีย์ (Joseph J. Foley 1971 :1977A) ซึ่งได้เปรียบเทียบการทดสอบปากเปล่ากับการเขียนตอบในการทดสอบวิชาวรรณคดี ปรากฏผลว่าการตอบแบบปากเปล่านั้นมีส่วนทำให้ผู้ตอบแสดงความคิดเห็นวิพากษ์วิจารณ์เกี่ยวกับวรรณคดีมากกว่าการตอบโดยใช้วิธีเขียน

2.2 เนื้อหาที่นำมาจัดกิจกรรมวิพากษ์วิจารณ์

เนื้อหาที่นำมาจัดกิจกรรมวิพากษ์วิจารณ์มากเป็นอันดับแรกเมื่อพิจารณาตามลำดับค่าเฉลี่ยคือ การวิพากษ์วิจารณ์ตัวละครหรือบุคคลที่นักเรียนรู้จัก

ซึ่งตรงกับผลการวิจัยของมัลลิกา พูลสวัสดิ์ (2527 : 42) ที่ว่า วัตถุประสงค์ที่ครู และนักเรียนเน้นในระดับมากคือ การวิจารณ์ลักษณะนิสัยและการกระทำของตัวละคร ได้อย่างมีเหตุผล

2.3 แหล่งที่มาของการจัดกิจกรรมวิพากษ์วิจารณ์

จากผลการวิจัยจะเห็นได้ว่า นักเรียนมีการใช้ความคิดของตนเอง และช่วยกันระดมความคิดเพื่อการจัดกิจกรรมอยู่ในระดับน้อย แม้แต่ครูส่วนใหญ่ก็มีได้ คิดค้นกิจกรรมต่างๆขึ้นมาเอง แต่กิจกรรมส่วนใหญ่ที่นักเรียนนำมาปฏิบัตินั้น ครูนำมา จากแบบฝึกหัดหรือกิจกรรมท้ายบทเรียนซึ่งเป็นกิจกรรมสำเร็จรูปที่มีผู้คิดไว้ให้เรียบร้อยแล้ว ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของมัลลิกา พูลสวัสดิ์ (2527 : 46) ซึ่งได้พบว่า ครูเห็นว่ากิจกรรมในห้องเรียนที่ครูจัดมากในการสอนวรรณกรรมร้อยกรองอันดับแรก ได้แก่ การให้ทำแบบฝึกหัดท้ายบทเรียน แสดงให้เห็นว่าครูส่วนใหญ่ใช้เวลาและความสามารถในการคิดค้นกิจกรรมวิพากษ์วิจารณ์ด้วยตนเองน้อย

2.4 หลักวิชาที่ใช้ในการส่งเสริมการจัดกิจกรรมวิพากษ์วิจารณ์

ประสบการณ์ในชีวิตประจำวันเป็นสิ่งที่ครูนำมาใช้เพื่อส่งเสริม การจัดกิจกรรมวิพากษ์วิจารณ์มากเป็นอันดับแรก ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ มาลี อุ่นอก (2520 : 25) ที่พบว่า ในด้านการเรียนการสอน สิ่งที่อาจารย์ต้องการ เน้นมากในการสอนวรรณคดีไทยคือ ให้อ่านเปรียบเทียบสิ่งที่มีอยู่ในวรรณคดีกับสิ่งที่ เกิดขึ้นในสังคม ส่วนหลักวิชาที่นำมาใช้ส่งเสริมการจัดกิจกรรมวิพากษ์วิจารณ์เป็น อันดับรองลงมา ได้แก่ หลักวิชาวรรณคดีวิจารณ์ หลักศีลธรรมในศาสนา และเนื้อหา วิชาสังคมศึกษา การวิพากษ์วิจารณ์ในวิชาภาษาไทยควรจะจัดให้สัมพันธ์กับวิชาอื่นโดย การนำเอาเนื้อหาวิชาต่างๆที่ได้เรียนมาเป็นแนวทางในการพิจารณาหรือเป็นเหตุผลใน การวิพากษ์วิจารณ์ สุวรรณภา เกรียงไกรเพชร (2516 : 277) ได้เสนอแนะว่า แนวการวิจารณ์วรรณคดีที่ครูควรแนะนำให้แก่ นักเรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ได้แก่ แนววิชาสังคมวิทยา แนววิชาจิตวิทยา เป็นต้น แนววิจารณ์เหล่านี้สามารถที่จะ ปรับให้พอเหมาะแก่เด็กในระดับนี้ได้เป็นอย่างดี

ตอนที่ 3 ปัญหาอุปสรรคของการจัดกิจกรรมวิพากษ์วิจารณ์ วิชาภาษาไทย

ปัญหาของการจัดกิจกรรมวิพากษ์วิจารณ์ที่ครูส่วนใหญ่เห็นว่า เป็นปัญหาก็คือ นักเรียนไม่มีความมั่นใจในตนเอง ทำให้ไม่กล้าแสดงออก ปัญหานี้อาจมีสาเหตุจากการที่นักเรียนไม่มีข้อมูลหรือประสบการณ์เพียงพอที่จะกระตุ้นความคิดและวิพากษ์วิจารณ์ นักเรียนไม่ได้ศึกษาค้นคว้าอย่างจริงจัง หรืออาจเป็นเพราะบรรยากาศของการเรียนการสอนเท่าที่เป็นอยู่ไม่เอื้ออำนวยต่อการวิพากษ์วิจารณ์ นอกจากนี้แล้วยังมีปัญหาอื่น ๆ อีกที่เป็นอุปสรรคต่อการจัดกิจกรรมวิพากษ์วิจารณ์ เช่น

1. **ปัญหาด้านการเตรียมครู** ในปัจจุบันยังมีครูเป็นจำนวนมากที่ยังขาดความเข้าใจและการฝึกปฏิบัติเพื่อจะสอนการวิพากษ์วิจารณ์แก่นักเรียน ทั้งที่หลักสูตรในปัจจุบันได้เน้นให้นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติกิจกรรมด้วยตนเองให้มากที่สุด แต่ครูก็ยังยึดวิธีการสอนแบบเดิมที่ตนถนัด คือ บรรยาย ยึดเนื้อหาเป็นหลัก ยึดครูเป็นศูนย์กลาง ครูส่วนใหญ่ขาดแรงจูงใจที่จะกระตุ้นให้ใช้เวลาและความสามารถเพื่อเสนอกิจกรรมวิพากษ์วิจารณ์แก่นักเรียน นอกจากนั้น ครูขาดรูปแบบการสอนหรือแนวทางในการจัดกิจกรรมวิพากษ์วิจารณ์ และตัวครูเองก็ยังขาดทักษะในการวิพากษ์วิจารณ์จึงไม่สามารถทำตนเป็นตัวอย่างที่ดีได้

2. **ปัญหาเรื่องหลักสูตร** แม้จะได้มีการเน้นการวิพากษ์วิจารณ์มากขึ้น ในหลักสูตรระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ได้มีความพยายามจัดทำแบบเรียนที่สามารถดำเนินกิจกรรมได้สะดวกขึ้น แต่การเรียนการสอนเท่าที่เป็นอยู่ยังเน้นเนื้อหามากกว่าการทำกิจกรรม ครูพยายามสอนให้สอดคล้องกับระบบการสอบเข้าศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษาซึ่งยังเน้นเนื้อหาวิชาอยู่ ครูต้องเร่งสอนเนื้อหาให้ทันก่อนสอบ จำนวนคาบที่กำหนดให้เพียง 2 คาบต่อสัปดาห์จึงไม่เพียงพอที่จะให้นักเรียนได้มีโอกาสปฏิบัติกิจกรรมเพื่อฝึกทักษะวิพากษ์วิจารณ์ได้

3. **ปัญหาเรื่องอาคารขาดแคลนทรัพยากร** ปัจจุบันนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายมีจำนวนเพิ่มขึ้นมาก ก่อให้เกิดปัญหาอื่น ๆ ตามมา เช่น จำนวนนักเรียนในแต่ละห้องมีมากเกินไปทำให้ห้องเรียนคับแคบ ไม่สะดวกต่อการจัดกิจกรรมวิพากษ์-

วิจารณ์ ห้องข้างเคียงส่งเสียงรบกวน จำนวนครูมีน้อยทำให้ไม่สามารถเน้นเป็นรายบุคคลได้ ครูแต่ละคนต้องสอนหลายคาบทำให้ไม่มีเวลาเตรียมกิจกรรม ในเรื่องการวัดและการประเมินผล ครูจำเป็นต้องใช้การวัดแบบปรนัยเพื่อความสะดวก การวัดผลแบบอัตนัยถูกละเลยไปทำให้โอกาสแสดงความคิดเห็นวิพากษ์วิจารณ์ของนักเรียนลดน้อยลงไปมาก

4. นักเรียนไม่เห็นความสำคัญของการปฏิบัติกิจกรรมวิพากษ์วิจารณ์ อาจเป็นเพราะครูไม่ได้ชี้แจงให้นักเรียนเห็นประโยชน์ของการวิพากษ์วิจารณ์ หรือ นักเรียนเน้นการท่องจำเนื้อหาเพื่อเตรียมตัวสอบมากกว่าการฝึกปฏิบัติกิจกรรมเพื่อพัฒนาตนเอง

5. ปัญหาเรื่องระบบอาวุโส ในปัจจุบันนี้ยังมีเด็กไทยจำนวนมากที่ได้รับความเลี้ยงดูตามค่านิยมดั้งเดิมที่สั่งสอนให้ปฏิบัติตามผู้ใหญ่โดยปราศจากการโต้เถียงคัดค้าน ทำให้เด็กขาดความมั่นใจในตนเอง ไม่กล้าวิพากษ์วิจารณ์เพราะกลัวว่าจะกลายเป็นคนขาดสัมมาคารวะทำให้ผู้ใหญ่ไม่พอใจ

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รูปแบบการจัดกิจกรรมการฝึกทักษะการวิพากษ์วิจารณ์ในการสอนวิชาภาษาไทย ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย

หลักการและเหตุผล

หลักสูตรวิชาภาษาไทยระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524 มุ่งให้นักเรียนรู้จักคิดและมีทักษะในการวิพากษ์วิจารณ์โดยผ่านกิจกรรมการใช้ภาษาทั้ง 4 ด้าน ซึ่งได้แก่ การฟัง การพูด การอ่าน และการเขียน แต่ในทางปฏิบัตินับแต่ได้มีการใช้หลักสูตรนี้มา แนวความคิดดังกล่าวไม่ประสบความสำเร็จอย่างเต็มที่ ทั้งนี้เพราะวิธีสอนที่ใช้กันอยู่ยังเน้นวิธีการป้อนความรู้ของครูซึ่งไม่ส่งเสริมการแสดงความคิดเห็นของนักเรียน อีกประการหนึ่งเป็นเพราะว่า ครูยังขาดแบบอย่างในการสอน หรือขาดวิธีการดำเนินกิจกรรมวิพากษ์วิจารณ์ให้เกิดสัมฤทธิ์ผล วิชาภาษาไทยเป็นวิชาที่เน้นการฝึกทักษะการใช้ภาษาเพื่อจะสามารถใช้เป็นเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพในการสื่อสารและแสวงหาความรู้ จุดมุ่งหมายของวิชาภาษาไทยต่างกับของวิชาอื่นตรงที่วิชาอื่นใช้ภาษาไทยเพื่อเป็นเครื่องมือแสวงหาตัวความรู้ แต่วิชาภาษาไทยยังมุ่งหมายนอกเหนือไปกว่านั้นคือ การเน้นพัฒนาการใช้ภาษาในฐานะที่เป็นเครื่องมือสื่อสารของแต่ละบุคคลด้วย การฝึกทักษะการใช้ภาษาให้มีประสิทธิภาพนั้นต้องควบคู่ไปกับการใช้ความคิดหรือวิจารณ์ญาณ การวิพากษ์วิจารณ์ที่ประกอบด้วยเหตุผลย่อมฝึกฝนให้เกิดวิจารณ์ญาณ การฝึกการใช้ภาษาไทยจึงควรประกอบด้วยการฝึกทักษะการวิพากษ์วิจารณ์ด้วยเสมอ ดังนั้นจึงสมควรที่จะเสนอรูปแบบการจัดกิจกรรมการวิพากษ์วิจารณ์ในการสอนวิชาภาษาไทยระดับมัธยมศึกษาตอนปลายเพื่อเป็นแนวทางแก่ครูภาษาไทยและเป็นประโยชน์ต่อการเรียนการสอนวิชาภาษาไทยให้เกิดประสิทธิภาพ

แนวทางในการสร้างรูปแบบการสอนทักษะวิพากษ์วิจารณ์

กระบวนการวิพากษ์วิจารณ์ประกอบด้วยขั้นตอนที่สำคัญ 2 ประการ คือ การวิเคราะห์และการประเมินค่า การประเมินค่าเป็นการวินิจฉัยตัดสินคุณค่าอย่างมีเหตุผลหลังจากได้มีการวิเคราะห์อย่างถี่ถ้วนแล้ว การวิเคราะห์จึงต้องมาก่อนการประเมินค่า การวิเคราะห์เป็นการแยกองค์ประกอบของสิ่งที่จะประเมิน คำนึงว่าแต่ละส่วนมีความสำคัญและมีความสัมพันธ์กันอย่างไร การจะกระตุ้นให้นักเรียนวิเคราะห์จะต้องเริ่มจากการเสนอปัญหาหรือเสนอประเด็นให้เห็นชัดเจน แล้วเราความสนใจโดยแสดงถึงประโยชน์ในการแก้ปัญหาหรือการเลือกทางที่ดีที่สุด แต่นักเรียนจะสามารถคิดและแสดงความคิดวิพากษ์วิจารณ์ได้นั้นก็จะต้องอาศัยข้อมูลหรือประสบการณ์เกี่ยวกับเรื่องนั้นๆ ถ้าไม่มีข้อมูลหรือหลักเกณฑ์ที่แน่ชัด ก็ไม่สามารถตัดสินใจหรือคิดหาทางออกได้ ฉะนั้นจึงต้องพยายามหาทางสร้างเสริมประสบการณ์ในเรื่องที่จะวิพากษ์วิจารณ์ให้มากที่สุดเท่าที่จะกระทำได้ซึ่งอาจทำได้หลายวิธี เช่น ครอบบรรยายหรือมอบหมายให้ไปศึกษาค้นคว้า หรือใช้แบบฝึกสร้างเสริมประสบการณ์ เป็นต้น วิธีการสร้างเสริมประสบการณ์สรุปได้เป็น 3 แนวทางคือ ให้ฟัง ให้อ่าน และให้ชม เนื้อหาที่จะนำมาวิพากษ์วิจารณ์

เนื้อหาหรือข้อมูลที่จะนำมาวิพากษ์วิจารณ์นั้นจำแนกได้เป็น 2 ด้านคือข้อมูลประวัติศาสตร์และข้อมูลปัจจุบัน ข้อมูลประวัติศาสตร์ หมายถึงข้อมูลที่ได้รับการบอกเล่าหรือบันทึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษรซึ่งได้แก่ข้อเขียนทุกชนิด นักเรียนอาจเริ่มจากการศึกษาเนื้อหาในบทเรียนวิชาภาษาไทยและขยายออกไปสู่การอ่านหนังสือทุกประเภทอย่างกว้างขวางโดยให้เนื้อเรื่องเชื่อมโยงสัมพันธ์กัน ส่วนข้อมูลปัจจุบัน หมายถึงการพิจารณาสิ่งแวดล้อมที่พบเห็นอยู่ซึ่งได้แก่ บุคคล และเหตุการณ์ที่นักเรียนมีประสบการณ์โดยตรง ทั้งข้อมูลประวัติศาสตร์และข้อมูลปัจจุบันจะต้องจัดให้สัมพันธ์กันเสมอ เมื่อได้พิจารณาส่วนเนื้อหาในแบบเรียนก็จะต้องหาวิธีการเชื่อมโยงกับสภาพจริงที่ปรากฏ และเมื่อได้สังเกตสิ่งแวดล้อมปัจจุบันก็นำมาเปรียบเทียบกับสภาพหรือบุคคลจากหนังสือที่ได้อ่านด้วย

เมื่อนักเรียนได้รับข้อมูลหรือประสบการณ์เพียงพอแล้ว ก็จะต้องเราให้แสดงความคิดวิพากษ์วิจารณ์ออกมาโดยการพูดหรือการเขียน การพูดควรมาก่อนการเขียน สิ่งที่จะเราให้วิพากษ์วิจารณ์ได้เป็นอย่างดีก็คือ กระบวนการกลุ่มและกระบวนการใช้คำถาม กระบวนการทั้งสองจะก่อให้เกิดการโต้ตอบทางความคิด ความคิดของแต่ละคนจะตื่นตัวอย่างต่อเนื่อง และขยายวงความคิดให้กว้างออกไป

วิธีดำเนินการกิจกรรมวิพากษ์วิจารณ์วิชาภาษาไทยระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย

ขั้นตอนต่อไปนี้เป็น การเสนอแนวทางกว้างๆ ในการจัดกิจกรรมการฝึกทักษะวิพากษ์วิจารณ์ซึ่งครูผู้สอนสามารถนำไปประยุกต์ได้ตามความเหมาะสมโดยปรับให้เข้ากับเนื้อหาที่จะสอนในแต่ละเรื่องและพื้นฐานความรู้ของนักเรียน รายละเอียดในแต่ละขั้นตอนเป็นเพียงตัวอย่างเสนอแนะซึ่งครูอาจเลือกมาใช้ได้ แต่ไม่จำเป็นต้องปฏิบัติตามรายละเอียดที่เสนอไว้ทุกประการ

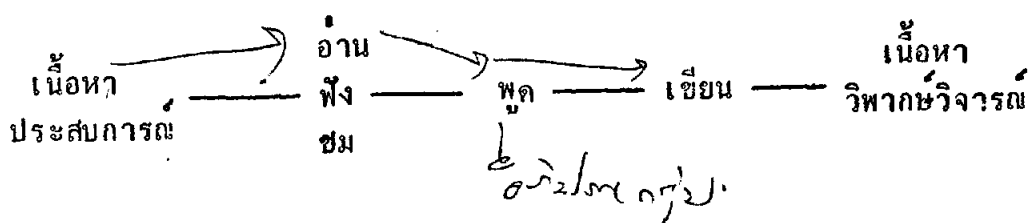
ขั้นตอนสำคัญในการดำเนินการโดยทั่วไปประกอบด้วย 3 ขั้นตอนดังนี้

1. การเตรียมกิจกรรม
2. การปฏิบัติกิจกรรม
3. การประเมินผลกิจกรรม

แต่ละขั้นตอนประกอบด้วยส่วนต่างๆซึ่งมีผู้ปฏิบัติ 2 ฝ่าย คือ ครูและนักเรียน

การเตรียมกิจกรรมของครู

1. วางจุดมุ่งหมายของการฝึกทักษะการวิพากษ์วิจารณ์ผ่านการฝึกทักษะการใช้ภาษาโดยเน้นให้นักเรียนได้มีประสบการณ์ในเนื้อหาที่จะวิพากษ์วิจารณ์อย่างกว้างขวางโดยการอ่าน หรือฟัง หรือชมก่อน หลังจากนั้นจึงให้วิพากษ์วิจารณ์โดยการพูดและเขียนตามลำดับ ดังแสดงเป็นแผนผังต่อไปนี้

ดังนั้นจุดมุ่งหมายที่กำหนดจึงควรมีลักษณะดังนี้

ก. เมื่อกำหนดเนื้อหาประสบการณ์ให้อ่าน ฟัง หรือชมในเวลาที่กำหนด นักเรียนสามารถจำและเข้าใจเนื้อหานั้นโดยการตอบคำถามเพื่อทบทวนเนื้อหานั้นได้

ข. เมื่อกำหนดหัวข้อหรือประเด็นเกี่ยวกับเนื้อหาประสบการณ์ที่ได้ อ่าน ฟัง หรือชมแล้ว นักเรียนสามารถพูดวิพากษ์วิจารณ์เกี่ยวกับเรื่องนั้นได้ตามเวลาที่กำหนด

ค. เมื่อพูดวิพากษ์วิจารณ์ในเรื่องนั้นได้แล้ว สามารถรายงานผล โดยการพูดหรือเขียนสรุปเรื่องราวที่ได้พูดวิพากษ์วิจารณ์ไปแล้วนั้นได้ตามเวลาที่กำหนด

2. ศึกษาเนื้อเรื่องเฉพาะที่จะสอนในคำนำรูปแบบและเนื้อหาและกำหนดเกณฑ์ในการวิพากษ์วิจารณ์ตามลักษณะของเนื้อเรื่องนั้นๆ เนื้อเรื่องหรือเนื้อหาประสบการณ์แบ่งได้เป็น 3 ประเภท คือ เนื้อหาที่ศึกษาได้จากการอ่านได้แก่งานเขียน เนื้อหาที่ศึกษาได้จากการฟังได้แก่ การพูดชนิดต่างๆ และเนื้อหาที่ศึกษาได้จากการชมได้แก่ เหตุการณ์และสิ่งแวดลอม จำแนกรายละเอียดแต่ละประเภทได้ดังนี้

ก. งานเขียน

1. สารคดี

พิจารณาตามองค์ประกอบของสารคดีแต่ละชนิด เนื้อหาสาระ วิธีเสนอ การวางเค้าโครงเรื่อง วุฒิและประสบการณ์ของผู้เขียน ฯลฯ

2. นวนิยาย

พิจารณาตามองค์ประกอบของนวนิยายหรือบันเทิงคดีแต่ละชนิด แก่นของเรื่อง โครงเรื่อง ตัวละคร ฉาก ส่วนวนภาษา ฯลฯ

3. ร้อยกรอง

พิจารณาตามองค์ประกอบของฉันทลักษณ์แต่ละชนิด ความคิด และเนื้อหาสาระในบทกวี กลวิธีการแต่ง ฯลฯ

ข. การพูด

1. รูปแบบของการพูด พิจารณาว่าเป็นทางการหรือไม่เป็นทางการ เป็นการสนทนา การสัมภาษณ์ ปาฐกถา โศกนาฏิกิพย์ราย ฯลฯ
2. จุดมุ่งหมายในการพูด เพื่ออธิบาย เพื่อพรรณนา เพื่อให้ความรู้ หรือเพื่อความบันเทิง ฯลฯ
3. วิธีการพูด เช่น การใช้เสียง การเลือกสำนวนถ้อยคำ บุคลิกภาพของผู้พูด ฯลฯ
4. เนื้อเรื่องที่พูด เช่น ระดับของเรื่องที่เหมาะสมกับผู้ฟัง ความสั้นยาวที่เหมาะสมกับเวลา การเสนอเรื่อง การวางเค้าโครงเรื่อง การลงท้าย การเลือกเรื่องที่ตั้งใจผู้ฟัง ประโยชน์ที่จะได้รับ ฯลฯ

ค. เหตุการณ์และสถานการณ์แวดล้อม

1. บุคคล พิจารณาตนเอง ครอบครัว เพื่อน หรือบุคคลที่รู้จัก ในด้านต่างๆ
 2. สภาพแวดล้อม พิจารณาสภาพธรรมชาติ เช่น ต้นไม้ ภูเขา ทะเล ฯลฯ และพิจารณาสภาพปรุงแต่ง เช่น บ้าน โรงเรียน ชุมชน ฯลฯ
 3. เหตุการณ์และสถานการณ์ต่างๆ ทางการเมือง สังคม เศรษฐกิจ
 4. การแสดงต่างๆ เช่น การสาธิต นิทรรศการ การประกวด สถานการณ์จำลอง มหรสพ ภาพยนตร์ ละคร และรายการบันเทิงต่างๆ
๑. *๑๐๐ ไร่ ๑๐๐ ปี ในเขตอุทยานแห่งชาติ อุทยานแห่งชาติ ๑๐๐ ไร่ ๑๐๐ ปี*
3. ศึกษาพื้นฐานของผู้เรียนด้วยวิธีต่างๆ เช่น สังเกต ทดสอบ หรือตั้งคำถาม เป็นต้น ทั้งนี้เพื่อจะได้จัดเนื้อหาและกิจกรรมให้เหมาะสมกับผู้เรียน
 4. กำหนดวิธีการที่จะให้เนื้อหาประสบการณ์ในเรื่องนั้นแก่นักเรียน รวมทั้ง การขยายประสบการณ์เกี่ยวกับเรื่องนั้นให้กว้างขวางขึ้นเพื่อที่จะมีข้อมูลเพียงพอที่จะคิด และวิพากษ์วิจารณ์ กิจกรรมเสนอแนะต่อไปนี้ครูอาจจะเลือกให้นักเรียนปฏิบัติ หรืออาจนำไปประยุกต์และคิดเพิ่มเติมได้อีกตามความเหมาะสม

5. กำหนดขั้นตอนในการดำเนินการฝึกทักษะการวิพากษ์วิจารณ์โดยยึดหลักการทบทวนเนื้อหาประสบการณ์ การอภิปรายกลุ่มย่อย และการรายงานผล
6. เตรียมประเด็นปัญหาและคำถามเพื่อเป็นแนวทางกระตุ้นให้มีการคิดและวิพากษ์วิจารณ์
7. เตรียมเอกสารประกอบและแหล่งค้นคว้าเพิ่มเติมเกี่ยวกับเรื่องนั้น
8. เตรียมคำชี้แจงวิธีการปฏิบัติกิจกรรมแก่นักเรียน สื่อการสอน และสถานที่ที่จะต้องใช้ในการจัดกิจกรรมวิพากษ์วิจารณ์

การเตรียมกิจกรรมของนักเรียน

1. รับทราบหัวข้อที่จะเรียนล่วงหน้า
 2. ศึกษาเนื้อเรื่องและค้นคว้าหาประสบการณ์ในเรื่องนั้นให้กว้างขวางยิ่งขึ้น
- โดยการอ่าน การฟัง และการชม *Exhibition*
3. ตั้งประเด็นปัญหาเพื่ออภิปราย ตั้งคำถามเพื่อวิพากษ์วิจารณ์
 4. เตรียมเหตุผลหรือคำตอบของตนเองเกี่ยวกับคำถามเหล่านั้น
 5. เตรียมขั้นตอนหรือวางโครงเรื่องที่จะวิพากษ์วิจารณ์

การปฏิบัติกิจกรรม

การปฏิบัติกิจกรรมการฝึกทักษะการวิพากษ์วิจารณ์จะเริ่มเมื่อนักเรียนได้อ่าน ได้ฟัง หรือได้ชมเนื้อหาประสบการณ์อย่างกว้างขวางมาแล้ว ขั้นตอนของการวิพากษ์วิจารณ์อาจจะเริ่มจากการทบทวนเนื้อหาประสบการณ์ การแบ่งกลุ่มวิพากษ์วิจารณ์ และการรายงานผล การวิพากษ์วิจารณ์ในกลุ่มย่อยนั้นควรเริ่มจากการวิเคราะห์ วิวิจารณ์ และวิพากษ์ ตามลำดับ การวิเคราะห์อาจกระทำในรูปของการช่วยกันหาคำจำกัดความ การตีความ หาสาเหตุ หาความเป็นไปได้ หรือ หาดังประกอบ เป็นต้น การวิจารณ์อาจกระทำในรูปของการเสนอแนวทาง การให้เหตุผล การหาข้อดีข้อเสียของแต่ละแนวทาง เป็นต้น และการวิพากษ์อาจกระทำในรูปของการสรุป การลงมติ การเลือก การตัดสินใจ หรือการประเมินค่า เป็นต้น

กิจกรรมเสนอแนะต่อไปนี้ครูผู้สอนสามารถปรับให้เข้ากับเนื้อหาและเวลาได้ตามความเหมาะสม ลักษณะของกิจกรรมจะเริ่มจากการรับเนื้อหาประสบการณ์โดยการฟัง การอ่าน หรือ การชม แล้วนำไปสู่การวิพากษ์วิจารณ์โดยการพูดและการเขียนตามลำดับ

1. ครูนำข่าวหรือบทความมาให้นักเรียนอ่านในชั้นแล้วให้ช่วยกันวิพากษ์วิจารณ์
2. ครูมอบหมายงานให้นักเรียนไปอ่านหนังสือประเภทต่างๆตามที่ครูและนักเรียนตกลงกัน แล้วจัดนักเรียนเป็นกลุ่มวิพากษ์วิจารณ์หนังสือที่ได้ไปอ่านมา
3. แบ่งนักเรียนออกเป็นสองพวกให้อ่านเรื่องราวที่กำหนดไว้ในใจ แล้วให้นักเรียนฝ่ายหนึ่งเป็นผู้ถาม และอีกฝ่ายหนึ่งเป็นผู้ตอบ เมื่อขึ้นเรื่องใหม่ก็ให้ทำกิจกรรมสลับกัน
4. ให้นักเรียนอ่านวรรณคดีในใจ แล้วหาสำนวนโวหารที่ไพเราะ หรือข้อคิดที่ปรากฏ แล้วนำมาพูดและเขียนวิพากษ์วิจารณ์ตามลำดับ
5. เมื่อนักเรียนได้อ่านเรื่องราวจากวรรณคดีแล้ว ให้นักเรียนฝึกคิดตัดสินใจแล้วสมมติตนเป็นตัวละครในวรรณคดี เขียนข้อความแสดงเหตุผลต่อการตัดสินใจของตนตามที่เห็นสมควร
6. ให้นักเรียนอ่านวรรณคดีแล้วแบ่งกลุ่มวิพากษ์วิจารณ์ในด้านโครงเรื่อง ตัวละคร ฉาก แก่นเรื่อง สารที่ได้รับ เป็นต้น
7. แบ่งกลุ่มนักเรียนออกเป็นกลุ่มย่อย แจกข้อความหรือบทความให้นักเรียนทุกคนอ่าน แต่ข้อความหรือเนื้อเรื่องในแต่ละกลุ่มแตกต่างกัน เมื่อแต่ละกลุ่มอ่านแล้วก็ช่วยกันทำสังเขปขอแล้วออกมารายงานให้เพื่อนฟัง
8. ครูบันทึกเสียงการโฆษณาจากวิทยุ โทรทัศน์ แล้วนำมาเปิดให้นักเรียนฟัง แล้วให้นักเรียนช่วยกันวิพากษ์วิจารณ์
9. ให้นักเรียนไปเลือกหาข้อความที่จะนำมาอ่านออกเสียงให้เพื่อนฟังโดยทำเครื่องหมายเว้นจังหวะในการอ่านไว้ ให้นักเรียนอ่านให้เพื่อนฟัง แล้วให้เพื่อนนักเรียนช่วยกันวิพากษ์วิจารณ์ตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้

10. ให้นักเรียนไปฟังการอภิปรายหรือการโต้วาทีที่จัดขึ้นในที่ต่างๆ แล้วกลับมาวิพากษ์วิจารณ์กันในชั้น โดยแบ่งเป็นกลุ่มย่อยแล้วมีการรายงานผลหน้าชั้น
11. เชิญวิทยากรมาบรรยายเกี่ยวกับเรื่องต่างๆ ในบทเรียน หลังการบรรยาย เปิดโอกาสให้นักเรียนซักถามและแสดงความคิดเห็น
12. ครูและนักเรียนร่วมกันอภิปรายระดมความคิดสร้างเกณฑ์ในการอ่านออกเสียง แล้วรวบรวมไว้เป็นแนวทางในการวิพากษ์วิจารณ์
13. ครูสร้างสถานการณ์ให้เหมือนกับการออกอากาศทางวิทยุหรือโทรทัศน์ ให้นักเรียนเลือกข่าวที่น่าสนใจมาอ่านให้เพื่อนฟัง แล้วให้เพื่อนๆ ช่วยกันวิพากษ์วิจารณ์เกี่ยวกับการออกเสียง ท่าทาง การเสนอเรื่อง เป็นต้น
14. หลังจากที่คุณครูได้มอบหมายให้นักเรียนไปศึกษาค้นคว้าแล้วทำงานมาส่งเป็นรายบุคคลหรือเป็นกลุ่มแล้ว ให้นักเรียนอ่านรายงานให้เพื่อนในชั้นฟัง แล้วให้เพื่อนในชั้นช่วยกันวิพากษ์วิจารณ์
15. ให้นักเรียนฟังการอ่านท่อนองเสนาะหรือฟังเพลงที่เกี่ยวกับเนื้อหาในบทเรียน หลังจากนั้นให้วิพากษ์วิจารณ์เกี่ยวกับเนื้อร้องและท่อนองตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้
16. กำหนดให้นักเรียนไปชมภาพยนตร์หรือละครโทรทัศน์ เรื่องใดเรื่องหนึ่ง แล้วมาวิพากษ์วิจารณ์ในชั้นโดยการแบ่งกลุ่มแล้วมีการรายงานผล
17. เมื่อนักเรียนได้ออกไปศึกษานอกสถานที่หรือไปทัศนศึกษา เมื่อกลับมาให้ช่วยกันรายงานสิ่งที่ได้พบเห็น และวิพากษ์วิจารณ์ในแง่มุมต่างๆ
18. ให้นักเรียนแสดงบทบาทสมมติเป็นตัวละครในเรื่องที่เรียนหรือ เป็นบุคคลในอาชีพต่างๆ หรือจัดให้มีการแสดงละคร เมื่อทุกคนได้ชมแล้วก็ช่วยกันวิพากษ์วิจารณ์ในชั้นเรียน
19. ให้นักเรียนไปชมการสาธิต นิทรรศการหรือการประกวดเกี่ยวกับเรื่องต่างๆ แล้วกลับมาแบ่งกลุ่มวิพากษ์วิจารณ์และรายงานผล
20. นำภาพที่น่าสนใจมาให้นักเรียนชม แล้วให้นักเรียนพูดหรือเขียนวิพากษ์วิจารณ์เกี่ยวกับภาพนั้น

21. ให้นักเรียนไปสังเกตความเป็นอยู่ของคนในหมู่บ้านในด้านต่างๆ สัมภาษณ์ความคิดเห็นของชาวบ้านในหมู่บ้านนั้น หลังจากนั้นนำมารายงานในห้องเรียน แล้วให้นักเรียนช่วยกันวิพากษ์วิจารณ์

22. ให้นักเรียนสังเกตตนเอง บุคคลแวดล้อม สภาพแวดล้อม และเหตุการณ์ต่างๆที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน แล้วนำมาตั้งประเด็นอภิปรายและวิพากษ์วิจารณ์ในชั้น

23. จัดกลุ่มชั้นอภิปรายเกี่ยวกับหนังสือที่ชนะการประกวดหรือเพลงที่ได้รับรางวัล หลังจากนั้นเปิดโอกาสให้ผู้ฟังได้แสดงความคิดเห็นวิพากษ์วิจารณ์อย่างกว้างขวาง

24. ครูนำคำที่มักเขียนผิด สำนวนที่ใช้ผิด หรือคำที่นักเรียนมักออกเสียงผิด... มาให้นักเรียนว่าจะใช้ให้ถูกต้องและเหมาะสมกับกาลเทศะอย่างไร นักเรียนช่วยกันหาเหตุผลมาเพื่อวิพากษ์วิจารณ์ว่าทำไมถึงต้องใช้เช่นนั้น

ในการปฏิบัติกิจกรรมการฝึกทักษะวิพากษ์วิจารณ์นั้น นักเรียนควรจะได้ฝึกพูดวิพากษ์วิจารณ์ก่อนโดยให้มีการอภิปรายโต้ตอบกันภายในกลุ่ม ถามตอบซึ่งกันและกันเพื่อให้เกิดความคิด แล้วจึงให้นักเรียนเขียนสรุปความคิดที่ได้จากการพูดวิพากษ์วิจารณ์นั้น ในตอนแรกอาจจะช่วยกันเขียนเรียบเรียงข้อความแสดงเหตุผลเพื่อให้ตัวแทนของกลุ่มได้ออกมารายงานผลก่อน หลังจากนั้นจึงให้เขียนเป็นรายบุคคลเพื่อให้เห็นทัศนคติส่วนตัวที่สนับสนุนหรือขัดแย้งกับมติของกลุ่ม

สถานที่และอุปกรณ์

การดำเนินกิจกรรมการฝึกทักษะการวิพากษ์วิจารณ์อาจกระทำไ้ทั้งในเวลาเรียนและนอกเวลาเรียน สถานที่ที่ใช้ดำเนินกิจกรรมจึงมีทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียนดังนี้

1. กิจกรรมในห้องเรียน

การจัดที่นั่งของนักเรียนแบ่งเป็นกลุ่มๆ เพื่อสะดวกต่อการวิพากษ์วิจารณ์ แต่ละกลุ่มมีโต๊ะยาวและเก้าอี้สำหรับนักเรียน 5-6 คน แต่ละคนในกลุ่มมองเห็นกันชัดเจนเพื่อจะได้แสดงความคิดโต้ตอบได้เต็มที่ หน้าชั้นควรวางโต๊ะหรือเสตนั่งไว้สำหรับการออกมารายงานผลงานของแต่ละกลุ่มหรือแสดงบทบาทสมมติให้ทุกคนชม

2. กิจกรรมนอกห้องเรียน

นอกจากในห้องเรียนแล้ว สถานที่ต่างๆในบริเวณโรงเรียนซึ่งเป็นสถานที่ชุมนุมหรือพบปะสังสรรค์ของนักเรียนก็สามารถที่จะใช้ในการจัดกิจกรรมการฝึกทักษะวิพากษ์วิจารณ์ได้ สถานที่เหล่านี้เช่น ห้องประชุม โรงอาหาร ศาลาที่พัก ใต้ต้นไม้ สนามหญ้า เป็นต้น ครูอาจกำหนดให้นักเรียนออกไปดำเนินกิจกรรมวิพากษ์วิจารณ์ตามสถานที่เหล่านี้เพื่อ เปลี่ยนบรรยากาศที่ซ้ำซากในห้องเรียนโดยครูอาจกำหนดให้แยกทำกิจกรรมเป็นกลุ่มย่อยหรือรวมเป็นกลุ่มใหญ่ก็ได้ตามความสะดวกของสถานที่

อุปกรณ์ที่ต้องใช้แบ่งได้เป็น 2 ประเภทคือ อุปกรณ์ที่จัดเพื่อให้ความรู้ประสบการณ์แก่นักเรียน เช่น ภาพ แถบประโยค เทปบันทึกเสียง หนังสือพิมพ์ เป็นต้น และอุปกรณ์ที่จัดขึ้นเพื่อให้นักเรียนมีโอกาสแสดงความคิดเห็นหรือวิพากษ์วิจารณ์ได้มากขึ้น เช่น ตู้รับความคิดเห็น กระดาษติดฝาผนังเพื่อให้นักเรียนเขียนวิพากษ์วิจารณ์หรือระบายความรู้สึกต่อเรื่องใดเรื่องหนึ่ง หนังสือพิมพ์ของห้อง หรือกระดานบอร์ดสำหรับให้นักเรียนแสดงผลงาน เป็นต้น

การประเมินผลกิจกรรม

1. ผู้ประเมินคือ ครูและนักเรียน ครูประเมินนักเรียน นักเรียนประเมินตนเอง และประเมินเพื่อนในชั้น
2. ควรกำหนดเกณฑ์ในการประเมินให้แน่ชัดโดยครูและนักเรียนกำหนดร่วมกัน
3. การประเมินผลกระทำได้ 3 ระยะคือ การประเมินผลก่อนเรียนเพื่อทราบพื้นฐานของนักเรียน การประเมินผลระหว่างปฏิบัติกิจกรรม และการประเมินผลหลังจากได้ดำเนินกิจกรรมแล้ว
4. การประเมินผลกิจกรรมการฝึกทักษะการวิพากษ์วิจารณ์อาจทำได้หลายวิธี เช่น การสังเกต การซักถาม การใช้แบบประเมิน หรือแบบทดสอบ การให้พูดแสดงความคิดเห็น การรายงานผล การให้เขียนแสดงความคิดเห็น เป็นต้น
5. นักเรียนประเมินตนเองและเพื่อนภายในกลุ่มขณะดำเนินกิจกรรมวิพากษ์วิจารณ์

6. นักเรียนประเมินผลงานของแต่ละกลุ่มขณะมีการรายงานผล
7. ครูประเมินจากข้อเขียนซึ่งเป็นผลงานของกลุ่ม
8. ครูประเมินจากงานเขียนรายบุคคลที่ครูมอบหมายให้เขียนเกี่ยวกับเรื่องที่ถูกวิพากษ์วิจารณ์ไปแล้ว
9. ครูนำงานเขียนของแต่ละบุคคลหรือของกลุ่มมาอ่านให้นักเรียนฟังแล้วให้นักเรียนช่วยกันวิจารณ์ติชมอย่างกว้างขวาง
10. ครูให้นักเรียนจัดการโต้วาที การแสดงละครหรือบทบาทสมมติ
11. ครูประเมินโดยการสังเกตการแสดงความคิดเห็นวิพากษ์วิจารณ์ของนักเรียนแต่ละคนขณะทำเนนกิจกรรมกลุ่ม

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิ

1. การเตรียมกิจกรรมข้อ 2 เน้นรูปแบบมากเกินไป ควรจะเพิ่มการมองในแง่สัมพันธ์กับสังคมและสิ่งแวดล้อมให้มากกว่านี้
2. ควรเพิ่มการ"สังเกต"เข้าไปด้วยนอกจากให้นักเรียนอ่าน ฟัง และชมแล้ว เพราะคำว่า"ชม" อ่อนเกินไปสำหรับการเรียนการสอนภาษาไทย ()
3. ส่วนใหญ่ดีแล้ว มีข้อคิดเห็นเพิ่มเติมคือ นอกจากจะให้วิพากษ์วิจารณ์โดยการพูดและเขียนแล้ว อาจจะวิพากษ์วิจารณ์โดยนำมาแสดงทำนองยั่วล้อก็ได้ ()
4. ในด้านการประเมินผลก่อนอื่นควรกำหนดเกณฑ์ให้แน่ชัดว่าคืออะไร การกำหนดวิธีการประเมินควรบอกให้ชัดเจนว่าเป็นการสังเกต การซักถาม การตรวจผลงาน หรือการทดสอบ ()
5. ควรหากิจกรรมที่แปลกใหม่ สร้างแผนการสอนชั้นหลายๆแผนโดยการนำกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์เข้ามาปรับกับเนื้อหา โดยทั่วไปแล้วไม่ค่อยมีอะไรใหม่ ควรจะตัดคำว่า "รูปแบบ" ออกไป ()
6. ชั้นตอนที่เสนอควรจะให้ครูผู้สอนรู้เลยว่าไม่จำเป็นต้องทำตามทุกชั้นตอน แต่ครูสามารถที่จะเลือกมาปฏิบัติโดยปรับให้เข้ากับ เนื้อหาที่จะสอนและความพร้อมของนักเรียน และไม่ควรถูกกำหนดเวลาไว้ตายตัวสำหรับแต่ละชั้นตอน แต่ควรยืดหยุ่นได้ตามความเหมาะสมซึ่งอยู่ในดุลยพินิจของครูผู้สอนเอง ชั้นตอนที่เสนอไว้ควรเป็นแนวทางกว้างๆสำหรับทุกๆไป ()
7. การกำหนดกฎเกณฑ์ในการวิเคราะห์น่าจะมาก่อนที่จะช่วยกันถามตอบเพื่อวิเคราะห์ ()

ข้อเสนอแนะของผู้วิจัย

1. ครูผู้สอนจะต้องมองเห็นประโยชน์ของการจัดกิจกรรมวิพากษ์วิจารณ์ แล้วจะต้องชี้แจงให้นักเรียนมองเห็นประโยชน์ด้วย
2. ครูจะต้องหมั่นพัฒนาทักษะวิพากษ์วิจารณ์ของตนเองอยู่เสมอโดยการใฝ่หาความรู้ ฝึกอ่านและฟังอย่างมีวิจารณญาณ เขียนและพูดวิพากษ์วิจารณ์
3. กลุ่มโรงเรียนควรมีบทบาทในการระดมความคิดของครูภาษาไทย จากโรงเรียนต่างๆ เพื่อการวางแผนการปฏิบัติกิจกรรมวิพากษ์วิจารณ์และจัดทำคู่มือ ปฏิบัติกิจกรรมซึ่งกำหนดรายละเอียดไว้อย่างชัดเจน
4. ครูและนักเรียนจะต้องช่วยกันสร้างบรรยากาศในห้องเรียนให้มีความเป็นกันเอง เกิดความมั่นใจ อยากรู้และอยากแสดงออก
5. ครูจะต้องหาวิธีการต่างๆ ให้นักเรียนคิดและวิพากษ์วิจารณ์โดยไม่พยายามเลือกรูปแบบและเนื้อหาในการจัดกิจกรรมที่ซ้ำซาก ควรจะหาแนวทางใหม่ๆ เพื่อกระตุ้นความสนใจอยู่เสมอ
6. จะต้องจัดให้มีหนังสืออ่านประกอบเป็นชุดๆ ที่มีจำนวนเท่ากับนักเรียน ในแต่ละห้อง เพื่อให้ทุกคนสามารถค้นคว้าในเรื่องที่ครูกำหนดได้ และจะต้องจัดเวลาไว้ส่วนหนึ่งสำหรับให้นักเรียนได้เข้าไปศึกษาค้นคว้าในห้องสมุดด้วย
7. การจัดกิจกรรมวิพากษ์วิจารณ์ในลักษณะกลุ่มสัมพันธ์จะช่วยให้นักเรียนตื่นตัวอยู่เสมอ ได้รับฟังความคิดเห็นหลายแง่หลายมุมจากเพื่อนทำให้มีความคิดกว้างขวางขึ้น ประสบการณ์และความคิดของคนในกลุ่มจะเป็นสิ่งแวดล้อมของกันและกัน ทำให้สามารถแสดงความคิดวิพากษ์วิจารณ์ได้ดีขึ้น
8. ครูควรชี้ให้นักเรียนได้เห็นลำดับและความสัมพันธ์กันระหว่างเหตุและผลโดยอธิบายและยกตัวอย่างให้นักเรียนได้เข้าใจว่าสภาพที่เกิดขึ้นนั้นเป็นผลมาจากอะไร อะไรคือสาเหตุ และผลนั้นจะเป็นสาเหตุให้เกิดอะไรต่อไปอีก ทั้งนี้เพื่อจะได้ฝึกให้นักเรียนรู้จักมองปัญหาอย่างเป็นกระบวนการ ทำให้ต้องใช้ความคิดและวิพากษ์วิจารณ์ได้อย่างมีเหตุผล

9. ฝึกให้นักเรียนได้มีโอกาสประเมินผลกิจกรรมหรือผลงานต่างๆอยู่เสมอ ก่อนประเมิน จะต้องมีการกำหนดเกณฑ์ในการประเมินให้แน่ชัด การประเมินควรกระทำโดยปราศจากอคติ เมื่อประเมินแล้วก็ควรจะได้รายงานชี้แจงเหตุผลที่ได้ประเมินให้ผู้อื่นได้ทราบทั่วกัน

10. ครูควรใช้วิธีการตั้งคำถามเพื่อฝึกฝนการวิพากษ์วิจารณ์ กระบวนการใช้คำถามควรเป็นไปตามกระบวนการแก้ปัญหาแบบวิทยาศาสตร์ คำถามจะต้องฝึกความสังเกตและการวิเคราะห์ ฝึกการใช้เหตุผล การตีความและการประเมินค่า

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรจะได้ศึกษาการฝึกทักษะวิพากษ์วิจารณ์ในวิชาภาษาไทยในแต่ละด้านคือ การพูด การฟัง การอ่าน และการเขียนให้เฉพาะลงไป
2. ควรจะได้ศึกษาเปรียบเทียบทักษะวิพากษ์วิจารณ์ระหว่างนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายในส่วนกลางและส่วนภูมิภาค
3. ควรจะได้ศึกษาความคิดเห็นของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการฝึกทักษะวิพากษ์วิจารณ์ในโรงเรียน
4. ควรจะได้ศึกษาเรื่องการเสนอรูปแบบการจัดกิจกรรมการฝึกทักษะการวิพากษ์วิจารณ์ในการสอนวิชาภาษาไทย ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น
5. ควรจะได้ศึกษาเรื่องการเสนอรูปแบบการจัดกิจกรรมการฝึกทักษะการวิพากษ์วิจารณ์ในการสอนวิชาอื่นๆ ในทุกระดับชั้น

